
БОНДАРЕНКО Д.В.,
викладач,
кафедра музичного виховання,
співу та хорового диригування,
КПІ ДВНЗ «Криворізький
національний університет»,
пошукувач НПУ
ім. М. П. Драгоманова,
м. Кривий Ріг

ДІАГНОСТУВАННЯ СТАНУ АДАПТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ ДО ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто етапи проведення констатувального експерименту дослідження щодо формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності. Визначено та проаналізовано наявні рівні адаптивної готовності студентів контрольних та експериментальних груп за мотиваційно-ціннісним, когнітивно-рефлексивним, діяльнісно-творчим компонентами.

Ключові слова: адаптивна готовність, майбутній учитель музики, диригентсько-хорова діяльність.

В статье рассмотрены этапы проведения констатирующего эксперимента исследования формирования адаптивной готовности будущих учителей музыки к дирижёрско-хоровой деятельности. Обозначены и проанализированы уровни адаптивной готовности студентов контрольных и экспериментальных групп по мотивационно-ценностному, когнитивно-рефлексивному, деятельно-творческому компонентам.

Ключевые слова: адаптивная готовность, будущий учитель музыки, дирижёрско-хоровая деятельность.

The article examines the stages of conducting the observing experiment of studying the formation of adaptive preparedness of future music

teachers for conductor's and chorus activities. The results of the observing experiment were put as the basis for determining the students' initial level of professional knowledge and skills, formation of communicative skills and preparedness for their self-expression as creative persons in the professional activities. This experiment was carried out in three stages that are interconnected, and met the certain basic criteria and the developed component structure of researched phenomenon. Each stage of the observing experiment was directed at studying the aim, carrying out the diagnostic sections provided for the use of selected methods of experimental research. There were identified and analyzed the current levels of adaptive preparedness of students in the control and experimental groups, namely: high, medium, low. The analysis of the problem made it possible to determine the goals, objectives, content and methods of the forming experiment.

Key words: *adaptive preparedness, future music teacher, conductor's and chorus activities.*

Постановка проблеми. Визначаючи сучасний стан освіти в Україні зазначимо, що основні встановлені положення ґрунтуються на засадах гуманізму, а саме: всебічний розвиток учня як особистості, розвиток його талантів, розумових і фізичних здібностей, формування громадянських якостей, збагачення інтелектуального й творчого потенціалу. Оптимізація фахового навчання студентів потребує вивчення навчального середовища для застосування такої сукупності засобів, форм і методів навчання, яка максимально спрямована на розвиток професіоналізму студентів. «Саме від особистісних характеристик педагога залежить реалізація навчальних планів, якості освітніх послуг, виховання учнів як у процесі навчання, так і в поза навчальний час» [5, с. 127].

Якість підготовки майбутніх фахівців до діяльності в сфері музичного мистецтва, особливо музично-педагогічного висвітлено в працях Л. Арчажникової, Л. Коваль, А. Козир, Л. Куненко, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, Г. Побережної, О. Ростовського,

О. Рудницької, Т. Танько, О. Щолокової, В. Шульгіної та інших. Аналізуючи ці праці ми переконались, що фахова підготовка майбутніх учителів музики повинна включати виконання специфічних музично-виконавських і педагогічних завдань. Проте, недостатньо вивченою є проблема адаптації майбутніх учителів музики до фахової діяльності.

Аналіз стану підготовки майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання у виші свідчить про наявність певних протиріч між творчою природою навчальної музичної діяльності й переважно репродуктивними, відтворюючими формами навчання; розширення меж творчого простору для вчителя музики зі школярами і невідповідність рівня комунікації студентів; інтенсивними темповими зростаннями обсягів професійної інформації й недостатньо ефективними способами спонукання студентів до творчого вирішення навчальних завдань.

Розв'язання протиріч, які мають місце в фаховій підготовці майбутнього вчителя музики, зумовлює доцільність спеціального дослідження спрямовано-

го на з'ясування сутності змісту, оптимальних умов і методів формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності. Специфіка вивчення диригентсько-хорових дисциплін уможливило введення технології тьюторства щодо розв'язання визначеної проблеми.

Відповідно до визначеного актуалізується проблема формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності в процесі вивчення фахових дисциплін, як важливого показника педагогічних здібностей особистості, і необхідність пошуку шляхів її розв'язання.

Мета даної роботи полягає в здійсненні діагностики стану сформованості адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності.

Отримані результати. В основу даного дослідження ми поклали результати констатувального етапу експерименту, що було проведено з метою визначення в студентів, яких було залучено до експерименту, вихідного рівня фахових знань, умінь і навичок, сформованість комунікативних умінь, і готовності до самовиявлення як творчої особистості в фаховій діяльності. Базою для проведення педагогічного експерименту було обрано навчальні заклади України, а саме: НПУ імені М. П. Драгоманова, Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини, Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ», Харківський державний педагогічний університет мистецтв ім. І. П. Котляревського. Об'єктом дослідження були студенти I – IV курсів музично-педагогічного відділення факультетів мистецтв.

Етап проведення констатувального експерименту передбачав визначення

у студентів, що приймали участь в експериментальному дослідженні, вихідного рівня вмотивованості, засвоєння фахових знань, умінь і навичок, сформованості навчальних умінь, готовності до фахової діяльності.

Цей експеримент проводився за трьома етапами, що є взаємопов'язаними, та відповідали визначеним основним критеріям та розробленій компонентній структурі досліджуваного феномену. Кожен етап констатувального експерименту було спрямовано на дослідження поставленої нами мети, проведення діагностичних зрізів, які передбачали застосування обраних методів експериментального дослідження.

Процес проведення експерименту вбирав застосування таких методів:

- контроль із боку тьютора із застосуванням системи контрольних і тестових робіт для з'ясування рівня знань, умінь і навичок, рівня адаптивної готовності до фахової діяльності, виявлення рівня фахової сформованості;
- блоки діагностичних творчих завдань;
- анкетування, бесіди з метою виявлення початкової та кінцевої сформованості адаптивної готовності до фахової діяльності;
- наукове спостереження з метою динаміки рівня фахового розвитку та активності у взаємодії з тьютором у процесі навчання.

Проведення констатувального експерименту передбачало введення етапу з'ясування стану фахової підготовленості студентів, що передбачав використання видів методичної роботи, спрямованої на визначення: вихідного рівня засвоєних фахових знань, умінь і навичок; сформованості адаптивної готовності та комунікативних умінь; здатності до творчого самовиявлення. Вивчення вихідного стану груп

передбачало визначення завдань, а саме: 1) проаналізувати навчальну документацію щодо існуючих форм здійснення диригентсько-хорового навчання майбутніх учителів музики у вищих навчальних закладах; 2) здійснити аналіз щодо обізнаності студентів стосовно проблеми феномену адаптивної готовності, та можливостей організації процесу адаптації студентів з використанням технології тьюторства; 3) встановити наявність у студентів потреби в навчальній діяльності під контролем тьютора; 4) визначити реальний стан обізнаності майбутніх учителів музики щодо навчальної роботи з тьютором в процесі диригентсько-хорового навчання; 5) здійснити аналіз рівнів творчого прояву студентів; 6) дослідити розуміння студентами практичної значущості проблеми формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності, з визначенням спрямованості подальшої розробки методики констатувального експерименту; 7) виокремити педагогічні умови, що сприяють ефективності формування адаптивної готовності майбутніх учителів музики.

Вирішення поставлених завдань відбулося за поетапною діагностикою запланованого пошукового експерименту. Це передбачало проведення педагогічних мікродосліджень завдяки впровадженню розроблених нами анкет.

На першому етапі пошукового експерименту нами було здійснено аналіз навчальної документації, а саме: навчальні плани, робочі програми із дисциплін «Хорове диригування», «Хоровий клас», «Хорознавство», «Методика музичного виховання». Це уможливило з'ясування факту здійснення фахового навчання студентів за індивідуальною та лекційною формою навчання, що уможливило фаховий розвиток май-

бутніх учителів музики. Проте жодна програма не спрямована на розвиток адаптивних якостей студента, не передбачає застосування технології тьюторства для організації процесу адаптації студентів як до особливостей фахового навчання, так і до подальшої диригентсько-хорової діяльності. Через зазначений стан змістової наповненості дисциплін диригентсько-хорового циклу виявляється невисока успішність студентів під час диригентсько-хорового навчання, що підтверджує проведений аналіз екзаменаційних і залікових відомостей. Другий етап проведено з метою визначення позицій студентів щодо якостей властивих учителю музики було проведено анкетування серед студентів. Далі, з метою проінформованості щодо думки студентів стосовно введення технології тьюторства до диригентсько-хорового навчання був проведений третій етап пошукового експерименту, що передбачав бесіду й анкетування студентів.

Отримані результати пошукового експерименту підтвердили практичну значимість досліджуваної проблеми для теорії та методики вищої сучасної музичної освіти, що зумовило здійснення розробки діагностичної методики, з подальшим визначенням рівнів сформованості адаптивної готовності відповідно критеріїв і показників досліджуваного феномену.

На першому етапі експерименту з метою визначення спрямованості студентів на диригентсько-хорову роботу широко використовувались методи: фахових бесід, педагогічне спостереження, дискусій, наочності, анкетування. Мета проведення діагностичних зрізів за першим критерієм передбачала виявити ставлення студентів до проблеми формування адаптивної готовності під час фахового навчання. Для виявлення результатів за такими

показниками першого критерію як: бажання студентів вивчати хорові твори; самостійність оцінних суджень щодо фахової діяльності; ціннісне ставлення до хорового мистецтва було проведене анкетування й тестування.

Другий етап діагностичного експерименту передбачав проведення діагностування показників когнітивно-рефлексивного компонента. Його метою поставало виявлення рівня фахової обізнаності студентів, і рефлексивного осмислення набутих фахових знань і вмінь. З цією метою нами було проведене анкетування, а також впроваджено серію контрольних робіт. За результатами обробки отриманих даних нами було виявлено кількісні показники сформованості когнітивно-рефлексивного компоненту. До високого рівня було віднесено 6,7 % студентів, що продемонстрували фахову обізнаність та здатність до рефлексивного осмислення набутих знань і вмінь. Середній рівень виявили 35,1 % студентів. До низького рівня було віднесено студентів, що продемонстрували відсутність прагнення до набуття диригентсько-хорових компетенцій, неглибоке володіння фаховим тезаурусом, неспроможність здійснювати глибокий аналіз хорових творів – 58,2 % респондентів.

З метою визначення обізнаності студентів щодо проблеми формування адаптивної готовності під час диригентсько-хорового навчання, а також її методичного забезпечення було проведено третій етап дослідження за діяльнісно-творчим компонентом. Для цього автором були підготовлені не альтернативні тестові завдання в закритій формі. Крім того, у ході констатуючого експерименту було розроблено блоки діагностичних творчих завдань за показниками критерію міра творчо-інтерпретаційного ставлення майбутніх

учителів музики до виконання хорових творів. За результатами обробки даних діагностичного зрізу щодо виявлення здатності студентів до творчої самореалізації, було виявлено високий рівень 8,07 відсотками студентів. Невелика кількість респондентів (34,524 %) несподовно виявляли вміння самостійно оперувати здобутими знаннями, вміннями та навичками, проявили творчу ініціативу за умов спонукання з боку викладача. У переважній кількості студентів, що склали 57,406 %, не спостерігалось цілеспрямованого виявлення творчої ініціативи, оскільки недостатність набутих фахових знань і вмінь призводила до пригнічення інтересу до виконання навчальних завдань.

Зведені результати констатувального експерименту уможливили здійснення співвідношення рівнів сформованості адаптивної готовності майбутніх учителів музики до диригентсько-хорової діяльності, а саме: 58,4 % студентів не відповідали вимогам рівнів оцінювання навчальних досягнень студентів за показниками кожного критерію. Отже, дані студенти відповідали низькому рівню.

Низький рівень характеризується: недостатньою мотивацією до якісного оволодіння знаннями й вміннями в галузі теорії та методики роботи з хоровим колективом, методики самостійної роботи над музичним твором. Студент слабо володіє фаховим тезаурусом. Поверхневі музично-теоретичні знання не дозволяють здійснити глибокий аналіз музичного твору, та на його основі створити інтерпретацію цього твору. Спостерігається поверхневий інтерес до виконання творчих навчальних завдань через творчу навчальну діяльність, що потребує зовнішнього спонукання. Такі студенти потребують постійної психолого-педагогічної підтримки.

Середній рівень адаптивної готовності майбутніх учителів музики характеризується: прагненням до набуття диригентсько-хорових компетенцій (35 %). Проте спостерігається недостатня сформованість ціннісного ставлення до хорового мистецтва, що занижує бажання працювати додатково над навчальною проблемою. Не завжди проявляє творчу ініціативу у вирішенні навчальних завдань. Фахові знання й уміння сформовані на середньому рівні. Так студенти потребують психолого-педагогічної підтримки з боку викладача, а також епізодичного стимулювання навчальної діяльності.

Для **високого рівня** адаптивної готовності майбутнього вчителя музики (6,6 %) є характерним: глибокі фахові знання; використання комунікативних умінь для творчого самовиявлення в навчанні; застосування диригентсько-хорових умінь у процесі вирішення навчального завдання; виявлення ціннісного ставлення до хорового мистецтва, що активізує бажання вивчати взірці хорового мистецтва. Студент

здійснює глибокий аналіз хорових творів застосовуючи вміння створювати інтерпретацію. Вияв творчої ініціативи в навчальній діяльності є систематичним. Здійснення навчальної діяльності, та використання творчих здібностей сформовані на середньому та високому рівнях.

Висновок. Отже, проведення констатувального етапу експериментального дослідження з визначеної проблеми передбачало здійснення аналізу стану підготовки майбутніх учителів музики в процесі фахового навчання у виші. Отримані результати констатувального експерименту уможливили виявлення ряду типових недоліків, які проявили майбутні вчителі музики переважною більшістю з низьким і середнім рівнем сформованості адаптивної готовності. Подальшу роботу ми вбачаємо в розробці формуального експерименту з цієї проблеми. Проведений аналіз стану проблеми уможливив визначення цілей, завдання, змісту й методики проведення формуального експерименту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеева О. Ф. Индивидуально-психологический фактор адаптации субъекта учебной деятельности – М.: Наука, 1995. – 23 с.
2. Козир А. В. Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти : монографія / А. В. Козир. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – 380 с.
3. Отич О. М. Мистецтво у системі розвитку творчої індивідуальності майбутнього педагога професійного навчання: теоретичний і методичний аспекти: монографія / Олена Отич. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 752 с.
4. Падалка Г. М. Музична освіта в Україні: концептуальні аспекти / Г. М. Падалка // Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г. М. Падалки. Колективна монографія / під наук. ред. А. В. Козир. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 360 с.
5. Размолодчикова І. В. Вплив ціннісних орієнтацій на формування іміджу майбутнього вчителя / І. В. Размолодчикова // Педагогіка вищої та середньої школи: Збірник наукових праць / гол. ред. - проф. Бакун З. П. – Кривий Ріг: Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ», 2013. - Вип. 37. - 496 с.